

**AVOCATUL
POPORULUI**
OMBUDSMAN

STUDIU

**PRIVIND REFLECTAREA INSTITUTULUI
JURIDIC AL AVOCATULUI POPORULUI ÎN
CONȚINUTUL UNITĂȚILOR DE CURS
STUDIATE ÎN INSTITUȚIILE DE ÎNVĂȚĂMÂNT
SUPERIOR DIN REPUBLICA MOLDOVA**

Autor: Mihail Gorincioi

Chișinău 2021

CUPRINS

Glosar	3
Cuvânt înainte	4
Introducere	6
Statu quo	9
Gradul de reflectare a instituției de protecție a drepturilor omului în curriculumul universitar	16
Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițeanu”	18
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți	19
Academia de Administrare Publică	20
Academia de Studii Economice a Moldovei	21
Universitatea de Stat B.P.Hașdeu din Cahul	22
Academia de Poliție „Ștefan cel Mare” a Republicii Moldova	22
Rolul Avocatului Poporului în educația privind drepturile omului	24
Concluzii și recomandări	26

GLOSAR

AP – Avocatul Poporului

APDC- Avocatul Poporului pentru drepturile copilului

ASEM – Academia de Studii Economice din Moldova

CpDOM - Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova

INDO – Instituție Națională pentru Drepturile Omului

OAP – Oficiul Avocatului Poporului

ONU - Organizația Națiunilor Unite

PNADO – Planul Național de Acțiuni în domeniul drepturilor omului

USARB - Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

USM – Universitatea de Stat din Moldova

USMF - Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie "Nicolae Testemițeanu"

CUVÂNT ÎNAINTE

Prezentul Studiu a fost realizat la comanda Oficiului Avocatului Poporului (OAP) în calitate de Instituție Națională pentru Drepturile Omului întru realizarea atribuțiilor sale de contribuire la „consolidarea educației în domeniul drepturilor și libertăților omului” în societate, inclusiv prin „participarea la elaborarea programelor educaționale formale și non formale”¹

Necesitatea Studiului a apărut urmare a mai multor constatări privind gradul redus de cunoaștere de către profesioniști a rolului și atribuțiilor Avocatului Poporului ceea ce afectează capacitatea lor de a interveni prompt și eficient pentru asigurarea realizării drepturilor și liberațiilor fundamentale ale omului. Scopul elaborării Studiului a fost evaluarea situației existente și formularea unor propuneri pentru îmbunătățirea stării de lucruri.

Oficiul Avocatului Poporului susține recomandările avansate de către expert și mizează pe receptivitatea corpului profesoral, pe înțelegerea și împărtășirea obiectivului urmărit de OAP – de a spori gradul de cunoaștere de către studenți a misiunii și funcției Instituției Naționale pentru Drepturile Omului din Republica Moldova, a culturii drepturilor omului în mediul universitar.

În cazul în care reprezentanții instituțiilor de învățământ vor considera pertinente recomandările avansate și oportună îndeplinirea lor, OAP se angajează să acorde orice asistență de care va fi nevoie, pentru a contribui la producerea unor schimbări în bine pe acest segment.

Ne propunem sa devenim partenerii mediului universitar în partea ce tine de predarea drepturilor omului și suntem dispuși sa oferim consultanța, expertiza necesara profesorilor din cadrul instituțiilor de învățământ superior în materie de

¹ Legea nr. 52 cu privire la Avocatul Poporului

drepturi și libertăți ale omului și activitatea Instituției Naționale pentru Drepturile Omului din Republica Moldova – Oficiul Avocatului Poporului.

Contăm mult pe deschiderea reprezentanților mediului academic universitar, ținând cont de faptul că interesul nostru coincide în ceea ce privește asigurarea unui proces educațional eficient și o calitate înaltă a studiilor în învățământul superior.

MAIA BĂNĂRESCU,
Avocat al Poporului pentru drepturile copilului

INTRODUCERE

Oficiul Avocatului Poporului și-a propus monitorizarea situației cu privire la instruirea în instituțiile de învățământ superior la subiectul statutul juridic al Avocatului Poporului. Acest lucru a fost determinat de faptul că tot mai frecvent instituția s-a confruntat cu situații în care funcționari publici, profesioniștii din domeniul justiției, dar și reprezentanți ai unor autorități de diferit nivel, au dat dovadă de o înțelegere greșită a rolului și atribuțiilor Oficiului Avocatului Poporului în calitate de Instituție Națională pentru Drepturile Omului (INDO), nu au cunoscut sau au interpretat greșit standarde internaționale în domeniul drepturilor omului. Acest lucru este dedus din răspunsurile la demersurile și recomandările Avocaților Poporului.

Astfel, în anul 2019, Oficiul Avocatului Poporului a estimat în cadrul unui mini-sondaj nivelul de cunoaștere a funcției și atribuțiilor Avocatului Poporului de către studenții mai multor instituții de învățământ superior din Republica Moldova. Rezultatul chestionării a confirmat presupunerile privitor la percepțiile confuze, în unele cazuri eronate ale studenților referitoare la misiunea și activitatea OAP.

Prezentul studiu are drept scop identificarea principalelor cauze ale rezultatelor nefavorabile atestate, dar și avansarea de propuneri pentru sporirea gradului de informare a studenților cu privire la rolul și atribuțiile Instituției Naționale pentru Drepturile Omului din Republica Moldova.

Studiul a fost efectuat la comanda Oficiului Avocatului Poporului, în calitate de Instituție Națională pentru Drepturile Omului (INDO), întru realizarea atribuției sale de promovare a culturii drepturilor omului, de „contribuire la formularea programelor de educație și de cercetare în domeniul drepturilor omului și participare

la punerea acestora în practică, în școli, universități și cercuri profesionale”². Articolul 28, alineatul d) din Legea nr. 52 cu privire la Avocatul Poporului prevede că Avocatul Poporului contribuie „la consolidarea educației în domeniul drepturilor și libertăților omului și participarea la elaborarea programelor educaționale formale și nonformale”³.

Inițiativa OAP vine și în contextul celei de-a patra etape a Programului mondial de educație în domeniul drepturilor omului (2020-2024), al cărui grup-țintă sunt tinerii.

E de menționat și faptul că acțiunile incluse în Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018-2022⁴ (PNADO) au menirea să contribuie la consolidarea politicii de stat în domeniul educației prin sporirea accesului la o educație de calitate, inclusiv prin asigurarea că toți beneficiarii vor obține cunoștințele și competențele necesare pentru promovarea dezvoltării durabile, a drepturilor omului, a egalității de gen, a culturii păcii și nonviolentei etc. PNADO subliniază necesitatea completării curriculumul-ui școlar și cel universitar prin dezvoltarea modulelor privind: drepturile omului, cultura păcii și nonviolența, cetățenia globală și diversitatea culturală; educația ecologică; promovarea sănătății copiilor și a adolescenților în corespundere cu evidențele relevante în domeniu; dimensiunea de gen.

Constituția Republicii Moldova prevede în art. 35. alin. 6: *Instituțiile de învățământ superior beneficiază de dreptul la autonomie*. Deși profesorii universitari sunt independenți în procesul de elaborare a fișelor de disciplină, acestea trebuie să corespundă cu strategiile adoptate de guvern, precum și cu standardele de calitate a instruirii. **Propunerile, sugestiile din cadrul prezentului studiu sunt avansate în**

² Standardele internaționale de activitate ale unei Instituții Naționale pentru Drepturile Omului sunt stipulate în **Principii referitoare la Statutul Instituțiilor Naționale** - Principiile de la Paris, adoptate prin Rezoluția Adunării Generale nr. 48/134 din 20 decembrie 1993

³ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=121241&lang=ro

⁴ http://www.justice.gov.md/public/files/massmedia/PNADO_III.pdf, pag. 11;

exclusivitate în scopul îmbunătățirii calității studiilor la capitolul rol și atribuții ale OAP în cadrul instituțiilor de învățământ superior din țară, fără a se atenta la exercitarea drepturilor academice privind autonomia universitară.

Din păcate, studiul nu și-a atins pe deplin scopul, deoarece unele instituții de învățământ nu au dat curs solicitării Avocatului Poporului de a contribui la elaborarea acestuia prin furnizarea informațiilor solicitate. Astfel, lucrarea a avut la bază doar datele parvenite de la șase universități din țară. Instituțiile de învățământ superior care au răspuns pozitiv la invitația de a contribui la elaborarea prezentului studiu sunt Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițeanu”, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Academia de Administrare Publică, Academia de Studii Economice a Moldovei, Universitatea de Stat B.P. Hașdeu din Cahul, Academia de Poliție „Ștefan cel Mare” a Republicii Moldova.

STATU QUO

În anul 2019 Avocatul Poporului și-a propus monitorizarea stării de lucruri privind instruirea despre funcțiile și atribuțiile Avocatului Poporului la facultățile de drept din țară și, după posibilități și la alte facultăți la care se predă protecția juridică a drepturilor omului. În acest scop, a fost elaborat un chestionar cu întrebări generale despre misiunea și rolul Avocaților Poporului, competențele acestora, studenții urmând doar să bifeze răspunsurile corecte din opțiunile propuse.

Pentru crearea unei opinii generale despre starea de lucruri au fost selectate câteva instituții de învățământ superior din municipiul Chișinău, dar și din Bălți, Cahul și Comrat.

În total au fost chestionați **319** studenți de la USM, Facultatea de drept și Facultatea de Relații Internaționale Științe Politice și Administrative (FRISPA); de la Facultatea de Drept a Universității din Comrat; de la Facultatea de Drept a Universității de Stat din Bălți; studenți de la Universitatea Cooperatist Comercială din Chișinău, Facultatea de business, administrare și drept; precum și de la Facultatea de Drept, Universitatea de Stat „B.P.Hașdeu” din Cahul.

Chestionarul a inclus 8 întrebări închise, cu un grad redus de complexitate, pentru care s-au propus câte 5 variante de răspunsuri. În două întrebări au fost prevăzute câte trei opțiuni corecte din cele oferite.

Urmare a verificării chestionarelor, s-a constatat că nu există niciunul completat corect în totalitate. Au fost răspunsuri corecte, dar incomplete. Chiar și studenții care s-au descurcat relativ bine cu răspunsurile la șase întrebări, la cele care presupuneau trei opțiuni corecte au bifat doar câte una. E vorba de întrebările privind documentele, actele care reglementează activitatea Oficiului Avocatului Poporului în calitate de INDO și privind atribuțiile Avocatului Poporului.

Constatările care se impun ca urmare a sintetizării rezultatelor evaluării sunt că viitorii juriști au cunoștințe superficiale despre rolul Instituției Avocaților Poporului.

S-a dovedit că studenții nu știu suficient de bine atribuțiile Avocaților Poporului, în particular cele privind sesizarea Curții Constituționale și de avansare de propuneri, recomandări de ratificare sau aderare a țării la instrumente internaționale. Există confuzii și privitor la categoria persoanelor care pot apela la OAP: se crede că acesta este doar privilegiul de care se bucură cetățenii Republicii Moldova.

Doar câteva persoane au menționat Principiile de la Paris ca și răspuns la întrebarea privind actele legislative sau documentele care reglementează activitatea Oficiului Avocatului Poporului. Iar aceasta ne face să conchidem că studenții nu știu de existența acestor standarde internaționale aprobate în 1993 de Adunarea Generală ONU pentru funcționarea instituțiilor naționale pentru drepturilor omului. De asemenea, foarte puțini au menționat Constituția printre actele care reglementează activitatea Oficiului Avocatului Poporului.

Mulți studenți nu cunosc cine sunt Avocații Poporului, precum și faptul că Oficiul Avocatului Poporului este o autoritate publică autonomă și independentă. Există păreri greșite că OAP este subordonat Parlamentului, unii studenți sunt de părere că Avocații Poporului sunt numiți de către președintele Uniunii Avocaților din Moldova iar alții - că aceștia sunt numiți de către Guvern.

Puțini viitori juriști știu despre faptul că în Moldova există reglementări constituționale privind rolul și misiunea Avocatului Poporului.

Mai jos sunt câteva exemple de răspunsuri greșite:

Oficiul Avocatului Poporului:

- este persoană juridică care desfășoară activitate de întreprinzător;
- este Oficiul regional al Uniunii internaționale a avocaților;

Oficiul Avocatului Poporului se supune:

- Uniunii Avocaților din Moldova;
- PNUD Moldova;
- Parlamentului și Uniunii Avocaților din Moldova;
- Uniunii Internaționale a Avocaților;

Avocatul Poporului se numește de către:

- Președintele Uniunii Avocaților din Moldova;

Activitatea Avocatului Poporului și a Oficiului Avocatului Poporului este reglementată de:

- Legea cu privire la avocatură nr.1260;

Atribuțiile Avocatului Poporului:

- Reprezintă contra plată interesele clienților în instanță;

Cine este Avocatul Poporului și Avocatul Poporului pentru drepturile copilului:

- Vladimir Țurcan, Tamara Plămădeală, Ion Manole, Lucia Caciuc-Roșioru, Valentina Buliga, Gheorghe Brega, Anatolie Munteanu, Silvia Radu.

Cine poate apela la Avocatul Poporului?

- Cetățenii Republicii Moldova

Concluzia care se impune este că în prezent, din varii motive, studenții de la facultățile de drept și de la alte facultăți care pregătesc specialiști pentru domenii apropiate sistemului de drept nu obțin în volumul deplin cunoștințele necesare privind misiunea și specificul activității Oficiului Avocatului Poporului ca și INDO, pentru ca ulterior să-i poată exercita în mod eficient atribuțiile profesionale. Viitorii procurori, judecători, polițiști, avocați, funcționari publici nu au o impresie foarte clară despre rolul Avocatului Poporului în sistemul național de protecție a drepturilor omului și șanse reduse ca, fără de autoinstruire, să poată acționa în cunoștință de cauză pentru protecția drepturilor omului în exercitarea atribuțiilor funcționale.

Constatări generale urmare a discuțiilor purtate cu profesorii universitari care predau disciplina referitoare la statutul juridic al Avocatului Poporului

După o analiză a fișelor de disciplină și în urma desfășurării unor discuții cu profesorii, s-a constatat că, la cinci ani de la adoptarea Legii nr. 52 cu privire la Avocatul Poporului, în unele fișe ale disciplinelor figurează și astăzi termenul de avocat parlamentar.

S-a mai stabilit că studierii disciplinei privind rolul instituției de protecție a drepturilor omului i se repartizează un număr redus de ore care nu permite examinarea în cadrul cursurilor și seminarelor a activității Avocatului Poporului sub toate aspectele în corespundere cu atribuțiile stabilite de lege.

Așa cum indică rezultatele chestionarelor, studenții cunosc insuficient de bine asemenea atribuții precum cea de perfecționare a legislației, de sesizare a Curții Constituționale, de examinare a cererilor, condițiile în care plângerile pot fi adresate Avocatului Poporului.

Cu toate acestea, în ultimii ani s-a atestat tendința de reducere considerabilă a numărului de ore privind reflectarea tematicilor drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în programele de studiu universitare, inclusiv cu privire la reflectarea institutului juridic al Avocatului Poporului, fie atribuirea acestor discipline a caracterului opțional.

Conferirea statutului facultativ obiectului de studiu al drepturilor și libertăților omului în mediul universitar din Republica Moldova are ca efect reducerea gradului de interes al studenților față de acest subiect. În foarte multe cazuri, disciplinele de specialitate sunt preferate de studenți în detrimentul studierii drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Cadrele didactice au menționat că o mai bună și temeinică înțelegere a funcțiilor și atribuțiilor Avocatului Poporului ar putea fi obținută prin discutarea unor cazuri concrete aflate în examinarea INDO din Moldova, eventual a unor cazuri de succes. Profesorii universitari au opinat că ar fi de real folos ca, pe lângă partea

teoretică despre OAP, să fie analizate și anumite spețe/cazuri care sunt sau au fost în gestiunea Avocatului Poporului și au devenit emblematice.

Au fost exprimate păreri că studierea unor noțiuni generale despre rolul și misiunea Avocaților Poporului trebuie începută încă de la treapta gimnazială de învățământ, cunoștințele urmând a fi aprofundate în cadrul treptei liceale.

S-a mai constatat lipsa unor repere metodologice uniformizate cu privire la predarea obiectului de studiu INDO nici pentru fișa disciplinei, nici pentru programul de studii.

Având în vedere faptul că profesorii responsabili de disciplinele analizate sunt suverani de a decide asupra conținutului fișelor de disciplină pe care le elaborează, nu putem discuta despre o abordare uniformă a acestei tematici. Această situație ar putea fi îmbunătățită în cazul elaborării unor repere metodologice care să fi distribuite în mod centralizat în instituții de învățământ superior pentru a fi luate în considerare de către profesori ca și repere de bază pentru desfășurarea procesului didactic.

Necesitatea uniformizării unor planuri de învățământ universitare, adaptate pentru fiecare specializare, care să acopere problematicile legate de drepturile omului, se impune mai degrabă pentru a crea niște standarde minime în domeniu. O altă perspectivă a uniformizării practicilor didactice se referă la stabilirea unui ghid orientativ în vederea conceptualizării noțiunilor de bază dar și pentru a putea evidenția care sunt mecanismele/instituțiile de protecție a drepturilor omului atât naționale cât și internaționale.

O altă latură a problemei legate de formarea continuă a cadrelor didactice se referă la faptul că **instruirea în domeniul drepturilor și libertăților omului, din păcate, nu reprezintă un obiectiv prioritar în contextele academice universitare.** Acest aspect se reflectă inclusiv asupra micșorării numărului de ore destinate disciplinelor conexe.

Cadrele didactice intervievate consideră că și Oficiul Avocatului Poporului ar putea contribui la o mai bună cunoaștere a rolului și misiunii Avocatului Poporului prin organizarea mai frecventă a unor acțiuni de informare despre instituție.

O colaborare interinstituțională în cadrul procesului academic ar prezenta studenților și viitorilor profesioniști o perspectivă practică, de natură să le trezească un interes sporit față de instituția de protecție a drepturilor și libertăților fundamentale.

Generalizând cele menționate, vom evidenția următoarele împrejurări care reduc din eficiența sau creează impedimente pentru o instruire de calitate privind INDO din Moldova:

- Unele cadre didactice nu au reactualizat curricula și programele de studiu, operând cu date învechite despre activitatea INDO din Moldova, chiar dacă aceasta deja de 5 ani activează în baza unei legi noi – nr. 52 cu privire la Avocatul Poporului;
- Numărul redus de ore alocate instruirii cu privire la rolul și atribuțiile INDO sunt insuficiente pentru obținerea unor cunoștințe temeinice despre această instituție;
- Lipsa unor materiale didactice, adiționale, care ar putea fi utilizate de către cadrele didactice, pentru a facilita înțelegerea atribuțiilor acestuia;
- Existența unei tendințe de reducere a numărului de ore pentru predarea obiectului de studiu cu privire la OAP, dar și cu privire la drepturile omului și instituțiile naționale și internaționale de protecție a lor, fie înlocuirea cu ore facultative;
- Lipsa repere metodologice uniformizate cu privire la predarea obiectului de studiu INDO nici pentru fișa disciplinei, nici pentru programul de studii;
- Programul de studii preuniversitar nu include date despre Avocatul Poporului pentru drepturile copilului și date generale despre Avocatul

Poporului, pentru asigurarea obținerii unui minim de cunoștințe despre INDO din Moldova.

- Lipsa unei continuități în predarea disciplinei INDO din Moldova în treptele de învățământ din țară.

GRADUL DE REFLECTARE A INSTITUȚIEI DE PROTECȚIE A DREPTURILOR OMULUI ÎN CURRICULUMUL UNIVERSITAR

În urma cercetării fișelor de disciplină din cadrul celor șase universități menționate supra, care au răspuns pozitiv la invitația de a contribui la elaborarea prezentului studiu, s-a stabilit că potrivit planurilor de învățământ, Instituția Avocatului Poporului este studiată atât în ciclul I, studii superioare de licență cât și în cadrul ciclului II, studii superioare de master unde sunt vizate programe speciale referitoare la drepturile omului.

Numărul de ore destinate pentru studierea Instituției Avocatului Poporului variază între 2 și 4 ore.

Ținând cont de faptul că studiul unei materii în cadrul învățământului superior se bazează inclusiv pe cercetarea individuală a studentului, iar în cadrul cursurilor și seminarelor, cadrele didactice ghidează studenții în procesul de instruire, **se impune a fi analizată mai degrabă consolidarea unei abordări de natură să creeze un interes studentului față de studiul aprofundat al unei instituții în detrimentul măririi numărului de ore.**

O altă cauză a lipsei de interes al studenților pe marginea studiului rolului și funcției Instituției Avocatului Poporului se referă la abordarea bazată exclusiv pe studiul legislației naționale. Pentru a evidenția importanța instituției de protecție a drepturilor omului la nivel național, este imperios necesar a face trimitere inclusiv la contextul internațional care vine să reglementeze instituțiile de protecție a drepturilor omului. În această ordine de idei, **pe lângă studiul cadrului juridic național referitor la Avocatul Poporului, studenții ar trebui să fie ghidați inclusiv în vederea analizei și cercetării prevederilor Principiilor de la Paris dar și a Principiilor ce țin de protecția și promovarea Instituției Ombudsmanului (Principiile de la Veneția).**

Cu atât mai mult cu cât legislația națională a fost elaborată având ca bază aceste standarde internaționale cu privire la funcționarea unei INDO sau a unei Instituții a Ombudsmanului.

O altă latură extrem de importantă referitoare la rolul Instituției Avocatului Poporului se raportează la oferirea unei **perspective practice** studenților vizând cazurile de implicare a AP în vederea soluționării unor cauze dar și prezentării unor referințe legate de rapoartele emise de Avocatul Poporului pe marginea diferitor aspecte legate de protecția și promovarea drepturilor omului.

O abordare care vine să îmbine studiul cadrului juridic național cu studiul cadrului juridic internațional și să completeze prin analiza unor cauze practice de implicare a instituției Avocatului Poporului, ar oferi o imagine complexă a instituției și ar contribui la sporirea gradului de interes al studenților – în consecință ar impulsiona și aspirația de cercetare doctorală pe marginea acestui subiect.

S-a mai stabilit tendința de a pune accentul în procesul de instruire cu privire la Instituția Avocatului Poporului pe examinarea legislației naționale relevante. Însă pentru înțelegerea filozofiei și specificului instituției este imperios necesară tratarea subiectului cu trimitere la standardele internaționale care reglementează activitatea instituțiilor naționale de protecție a drepturilor omului. Astfel, pe lângă studierea cadrului juridic național referitor la Avocatul Poporului, studenții ar trebui să fie ghidați pentru a cunoaște principalele documente ale ONU și ale CoE pe acest segment, inclusiv prevederile Principiilor de la Paris (constituie standardele internaționale cu privire la activitatea INDO-urilor), precum și a Principiilor de la Veneția care se referă la standardele de activitate a instituțiilor ombudsmanului. Cu atât mai mult cu cât legislația națională a fost elaborată având ca bază aceste standarde internaționale.

Ar fi foarte eficientă oferirea studenților a posibilității de a înțelege activitatea OAP, prin examinarea unor cazuri concrete de soluționare a AP a unor adresări ale beneficiarilor.

În continuare va fi prezentată o imagine de ansamblu cu privire la reflectarea Instituției Avocatului Poporului în cadrul programelor de studii ale universităților care au dat curs invitației de a participa la elaborarea prezentului studiu.

Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițeanu”

Studii superioare de licență (ciclul I)

În cadrul disciplinei de Drept medical, Programul de studii **Optometrie**, anul II, semestrul IV, sunt prevăzute 4 ore de curs, 6 ore de seminare și 10 ore de lucru individual la subiectul drepturilor fundamentale ale pacientului și 2 ore de curs, 4 ore de seminare și 10 ore de lucru individual la subiectul exercitării profesiei de medic, în cadrul căreia se abordează și atribuțiile Oficiului Avocatului Poporului și membrilor Consiliului pentru prevenirea torturii în asigurarea protecției persoanelor împotriva torturii și dreptul de acces la informația medicală confidențială pentru exercitarea acestui mandat.

Subiectul în cauză este tratat și în cadrul disciplinei de Drept medical, Programul de studii **Asistență medicală generală**, Disciplina Medicina legală și Dreptul medical (S.07.A.060), anul IV, semestrul VII, fiind prevăzute 3 ore de curs, 5 ore de lecții practice și seminare și 5 ore de lucru individual.

Studii superioare integrate (licență și master):

În cadrul disciplinei de Farmacie socială, Programul de studii **Farmacie**, Disciplina Farmacie socială (S.09.O.087), anul V, semestrul IX, sunt prevăzute 2 ore de curs și 2 ore de studiu individual la subiectul drepturilor omului, apărarea drepturilor și libertăților fundamentale la etapa exercitării atribuțiilor profesionale. Acestea includ informații privind rolul și misiunea Oficiului Avocatului Poporului în sistemul național de protecție a drepturilor omului.

În cadrul disciplinei de Drept medical, Programul de studii **Medicină**, Disciplina Dreptul medical (S.11.O.104), anul VI, semestrul XI, se acordă 2 ore de curs și 5

ore de lucrări practice și seminare la subiectul drepturilor fundamentale ale pacientului și 1 oră de curs la subiectul exercitării profesiei de medic. În context sunt abordate atribuțiile Oficiului Avocatului Poporului și membrilor Consiliului pentru prevenirea torturii în asigurarea protecției persoanelor împotriva torturii și dreptul de acces la informația medicală confidențială pentru exercitarea acestui mandat.

1 oră de curs, 2 ore de lecții practice și seminare și 1 oră de lucru individual sunt destinate temei în cauză în Programul de studii **Stomatologie**, Disciplina Medicina legală (S.08.O.097), anul IV, semestrul VIII, și 1 oră de curs, 2 ore de lecții practice și seminare și 1 oră de lucru individual pentru studierea în contextul drepturilor pacientului a atribuțiilor Oficiului Avocatului Poporului conform Programului de studii **Medicină preventivă**, Disciplina Medicina legală și dreptul medical (S.10.O.086), anul V, semestrul X.

Studii superioare de master (ciclul II)

De asemenea în contextul general privind standardele naționale și internaționale referitoare la respectarea drepturilor omului este abordat subiectul Instituția Avocatului Poporului în Programul de studii *superioare de master (Ciclul II)* Managementul Sănătății Publice, disciplina **Drepturile Omului în Sănătate**, 90 ore (25 ore contact direct).

Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

La Catedra de Drept a USARB, în cadrul planurilor de învățământ la ciclul I, studii superioare de licență, specialitățile: 0421.1 Drept; 0400.1 Administrație publică; 0319.1 Asistență socială; 0114.11/0144.15 Istorie și educație civică și ciclul II, studii superioare de master, programele de master: *Drepturile omului* (90

credite) și *Drepturile omului (120 credite)*, se regăsesc unități de curs în cadrul cărora este studiată Instituția Avocatului Poporului, după cum urmează:

Planul de învățământ	Denumirea unității de curs
Istorie și educație civică	Drept constituțional (2 ore de seminar și 2 cursuri)
Drept	Drept constituțional și instituții politice (2 ore de seminar și 2 cursuri)
	Protecția juridică a drepturilor omului
Administrație publică;	Drept constituțional și instituții politice
	Protecția juridică a drepturilor omului
Asistență socială	Protecția juridică a drepturilor omului
Drepturile omului (90 credite)	Instituția Avocatului Poporului: studiu comparat
Drepturile omului (120 credite)	

Am fost informați că la Facultatea de Drept și Științe Sociale, unitățile de curs studiate în cadrul programelor de învățământ din *Domeniul general de studiu - 042 Drept*, coordonate de Catedra de drept, atât la ciclul I, studii superioare de licență, cât și la ciclul II, studii superioare de master, este reflectată în conținuturi tematica drepturilor și libertăților omului. Nu s-a specificat însă câte ore exact sunt destinate examinării Instituției Avocatului Poporului.

Academia de Administrare Publică

Din informația prezentată deducem că tematica drepturilor și libertăților omului se regăsește în cadrul programelor de master în domeniul dreptului – Programul Anticorupție și Programul Drept Public. Totodată ore cu privire la mecanismele naționale și internaționale de protecție a drepturilor omului, instituția Avocatului

Poporul în calitate de instituție de protecție a drepturilor omului sunt prevăzute doar în Planul de învățământ al Programului de master Anticorupție: 2 ore de prelegeri și 4 ore de seminar.

Academia de Studii Economice a Moldovei

În cadrul specialității Drept al Facultății Economie Generală și Drept sunt predate module privind tematica drepturilor și libertăților omului din cadrul următoarelor discipline la Departamentul Drept:

- Teoria generală a dreptului;
- Instituțiile de ocrotire a normelor de drept;
- Drept constituțional;
- Drept internațional public;
- Dreptul de gen.

Tematica privind drepturile și libertățile fundamentale este înglobată în modulele programelor analitice la care sunt distribuite de la 2 până la 4 ore. În ceea ce privește misiunea Avocatului Poporului, programele analitice de licență sunt distribuite în următoarea consecutivitate:

- Teoria Generală a dreptului – 2 ore;
- Instituțiile de ocrotire a normelor de drept – 2 ore;
- Drept constituțional - 2 ore;
- Dreptul de gen – 0.5 ore.

În programele de master disciplinele care reflectă rolul și atribuțiile Avocatului Poporului sunt următoarele:

- Teoria generală a dreptului – 1 oră;
- Drept constituțional și administrativ – 0.5 ore.

În perspectivă se ia în calcul scenariul prin care în viitorul plan de învățământ să fie introdusă opțional sau facultativ disciplina Protecția juridică a drepturilor omului, cu o tematică în care să fie evidențiată importanța instituției Avocatului Poporului.

Universitatea de Stat B.P.Hașdeu din Cahul

Facultatea de Drept și Administrație Publică este compusă din două catedre – Catedra de Drept (ghidează specialitatea Drept) și Catedra de Științe Politice și Administrative. Planurile de învățământ ale ambelor specialități prevăd discipline care acoperă tematica drepturilor și libertăților omului. În cadrul programelor de licență majoritatea disciplinelor reflectă tematica drepturilor și libertăților omului. Cât privește disciplinele care reflectă rolul și misiunea Avocatului Poporului, vom enumera: 1. Drept constituțional (6 ore), 2. Organe de Ocrotire a Normelor de Drept (4 ore), 3. Protecția Juridică a Drepturilor Omului (4 ore); 5. Drept Administrativ (4 ore); 6. Administrație Publică Centrală (4 ore); 7. Administrație Publică Locală (4 ore).

În cadrul programelor de master toate disciplinele fundamentale de specialitate reflectă tematică drepturilor și libertăților omului, însă planurile de învățământ din ciclul II master nu conțin discipline care ar reflecta rolul și atribuțiile Avocatului Poporului.

Academia de Poliție „Ștefan cel Mare” a Republicii Moldova

În corespundere cu planul de studii, la Facultatea de Drept, ordine publică și securitate civilă, cu domeniul de formare profesională Drept și domeniul de formare Protecția persoanelor și proprietății, studenții anului I de studii, studiază disciplina Organele de ocrotire a normelor de drept și Protecția juridică a drepturilor omului. În conținutul curriculumului universitar al disciplinelor sunt reflectate subiecte precum:

- 1) Activitatea **Avocatului Parlamentar**;

- 2) Considerații generale privind Protecția Juridică a Drepturilor Omului.
Caracteristicile Protecției Juridice a Drepturilor Omului;
- 3) Clasificarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale;
- 4) Protecția drepturilor omului prin intermediul organizațiilor internaționale și interregionale;
- 5) Rolul organizațiilor regionale în protecția drepturilor omului;
- 6) Protecția internațională a drepturilor omului prin reglementări juridice;
- 7) Protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în Republica Moldova prin instituții juridice, organe și structuri;
- 8) Revoluția tehnologică și impactul ei asupra drepturilor omului.

ROLUL AVOCATULUI POPORULUI ÎN EDUCATIA PRIVIND DREPTURILE OMULUI

Instituția de protecție a drepturilor omului în Republica Moldova deține o atribuție extrem de importantă în contextul creșterii nivelului de informare, atât a studenților și elevilor cât și a populației în general, referitor la drepturile și libertățile fundamentale ale omului.

Una din direcțiile prioritare care pot fi implementate de către Avocatul Poporului vizează influențarea tuturor decidenților de a introduce în curriculum-ul universitar, **indiferent de domeniu și specialitate**, a unor module care să acopere problematica drepturilor și libertăților fundamentale. În această ordine de idei, merită a analiza inclusiv opțiunea de a promova introducerea unor asemenea module în cadrul unor discipline obligatorii, astfel încât, studiul drepturilor și libertăților fundamentale ale omului să nu devină o opțiune facultativă. Evident, putem avea în vedere opțiunea facultativă atunci când discutăm despre un studiu aprofundat al materiei, unde studentul își poate alege, conform domeniilor prioritare de interes, să cerceteze în detaliu domeniul drepturilor și libertăților fundamentale.

Rolul Avocatului Poporului de a contribui direct la perfecționarea procesului de învățământ în domeniul drepturilor omului în mediul universitar, este sugerat inclusiv de unele prevederi ale documentelor internaționale care reglementează activitatea Instituțiilor naționale de protecție a drepturilor omului. În acest sens vom face trimitere la Principiile de la Paris.

Principiile de la Paris reprezintă un set de standarde internaționale ce încadrează și ghidează activitatea instituției naționale pentru drepturile omului. Acestea definesc rolul, componența, statutul și funcțiile instituțiilor naționale pentru drepturile omului și sunt larg acceptate ca test al legitimității și credibilității unei instituții. Rezoluțiile Națiunilor Unite 48/134 din 1993 au declarat că:

Adunarea Generală, (...) convinsă de rolul semnificativ pe care îl pot juca instituțiile naționale în promovarea și protejarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și în dezvoltarea și sporirea conștientizării publicului cu privire la aceste drepturi și libertăți (...).

Instituțiile naționale vor avea, printre altele, următoarele responsabilități:

- ***Să asiste la formularea de programe pentru predarea și cercetarea drepturilor omului și să participe la implementarea acestora în școli, universități și cercuri profesionale;***
- *Să promoveze drepturile omului și eforturile de combatere a tuturor formelor de discriminare, în special a discriminării rasiale, prin creșterea gradului de conștientizare a publicului, în special prin informare și educație și prin utilizarea tuturor organelor de presă.*

În plus față de Principiile de la Paris, putem evidenția și existența unei baze pentru educația în domeniul drepturilor omului în cadrul mai multor instrumente internaționale din domeniul drepturilor omului atunci când se adoptă o abordare bazată pe drepturile omului. Cea mai scurtă descriere a educației în domeniul drepturilor omului poate fi găsită în Declarația Universală a Drepturilor Omului:

Învățământul trebuie să urmărească dezvoltarea deplină a personalității umane și întărirea respectului față de drepturile omului și libertățile fundamentale. El trebuie să promoveze înțelegerea, toleranța, prietenia între toate popoarele și toate grupurile rasiale sau religioase, precum și dezvoltarea activității Organizației Națiunilor Unite pentru menținerea păcii.⁵

⁵ Declarația Universală a Drepturilor Omului adoptată la 10 decembrie 1948, articolul 26;

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

CONCLUZII:

- În instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova⁶ studierea institutului juridic al Avocatului Poporului comportă un caracter general.
- Studenții de la facultățile de drept și de la alte facultăți care pregătesc specialiști pentru domenii apropiate sistemului de drept nu obțin în volumul deplin cunoștințele necesare privind misiunea și specificul activității Oficiului Avocatului Poporului ca și INDO, pentru ca ulterior să-și poată exercita în mod eficient atribuțiile profesionale. Viitorii procurori, judecători, polițiști și avocați au o impresie vagă despre rolul Avocatului Poporului în sistemul național de protecție a drepturilor omului și șanse reduse ca, fără de autoinstruire, să poată acționa în cunoștință de cauză pentru protecția drepturilor omului în exercitarea atribuțiilor funcționale.
- Curriculum-ul universitar, indiferent de profil și domeniu, nu conține un număr suficient de ore destinate instruirii studenților cu privire la instituția națională de protecție a drepturilor omului. În cadrul majorității instituțiilor de învățământ superior care au prezentat expertului datele solicitate numărul de ore pentru studierea Instituției Avocatului Poporului variază între 2 și 4 ore.
- În pofida numărului limitat de ore și cunoștințelor superficiale ale studenților despre rolul și atribuțiile Avocatului Poporului, se atestă tendința reducerii orelor de instruire sau înlocuirea orelor obligatorii la acest subiect cu cele opționale.
- Curriculum-ul universitar referitor la institutul juridic al Avocatului Poporului nu întotdeauna include informații despre standardele internaționale privind funcționarea unei Instituții Naționale pentru Drepturile Omului (INDO) - Principiile de la Paris și standardele de activitate a unei Instituții a Ombudsmanului - Principiile

⁶ Universitățile care au oferit informațiile solicitate de expertul contactat de OAP și cele de la care au fost chestionați peste 300 de studenți.

de la Veneția. Asta deși aceste principii sunt definatorii pentru înțelegerea rolului și atribuțiilor INDO din Moldova.

- Studenții au cunoștințe sumare despre locul și rolul instituției în sistemul național de protecție a drepturilor omului, atribuțiile și funcțiile Avocaților Poporului, condițiile de intervenție.
- Unele cadre didactice nu au reactualizat programele de studiu, operând cu date învechite despre activitatea INDO din Moldova, chiar dacă aceasta deja de 5 ani activează în baza unei legi noi – nr. 52 cu privire la Avocatul Poporului;
- Nu există repere metodologice uniformizate cu privire la predarea obiectului de studiu INDO nici pentru fișa disciplinei, nici pentru programul de studii.

RECOMANDĂRI:

- Elaborarea unui ghid metodologic de studiere a disciplinei *Rolul și atribuțiile Instituției de Protecție a Drepturilor Omului de care ar putea să se conducă profesorii din cadrul instituțiilor de învățământ superior;*
- Elaborarea unui ghid metodologic pentru cadrele didactice care predau disciplinele conexe cu tematica drepturilor și libertăților fundamentale ale omului cu repere privind Instituția Avocatului Poporului;
- Organizarea lecțiilor publice în cadrul universităților cu tematici legate de protecția drepturilor și libertăților fundamentale, rolul și locul OAP în sistemul național de protecție a drepturilor omului;
- Organizarea unor conferințe inter-universitare pe dimensiunea rolului și atribuțiile Instituției Naționale pentru Drepturile Omului;
- Participarea directă a reprezentanților Oficiului Avocatului Poporului în cadrul sesiunilor de formare continuă a cadrelor didactice universitare;

- Promovarea tematicilor privind drepturile și libertățile fundamentale ale omului în cadrul sesiunilor de instruire continuă a cadrelor didactice din mediul universitar;
- Promovarea cercetărilor academice în domeniul protecției drepturilor și libertăților fundamentale.